

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Trst 19. mar. 1950

Št. 11 - Leto II.

Drugo letno poročilo

Vojne uprave jugoslovanske armade o upravi jugoslovanske cone Tržaškega ozemlja Varnostnemu svetu Organizacije združenih narodov

Vojna uprava JA na STO ima čast predložiti Varnostnemu svetu poročilo za obdobje od 15. septembra 1948 do 15. septembra 1949 leta.

Uvod

Vojna uprava Jugoslovanske armade se je tudi v tem času držala istih načel, kakor v prejšnjem: spoštovanje odredb mirovne pogodbe in prenos neposredne uprave v pristojnost izvoljene civilne oblasti.

Vojna uprava se je omejevala le na splošni nadzor dela civilnih oblasti in zaradi tega njen aparat tudi v tem obdobju ni presegal števila 50 ljudi. O delu civilnih oblasti se pa Vojna uprava lahko le pohvalno izrazi. Strokovna usposobljenost namučene civilne oblasti se je v tem letu znatno dvignila, tako da so le-ti mogli uspešno reševati vse naloge, ki so jim bile stavljene.

Splošni položaj v coni označujejo naslednja dejstva:

1.) V coni vladata popoln red in mir. Dosežena je bila popolna enakopravnost vseh treh narodnosti cone — Slovencev, Italijanov in Hrvatov — v političnem, gospodarskem in kulturnem pogledu. Pripadniki vseh treh narodnosti bratsko sodelujejo pri delu dviganja splošne blaginje v coni. Zajamčeno je spoštovanje osebnih in javnih svoboščin.

2.) V zadnjem letu je bil ostvarjen velik polet in napredek v gospodarstvu. Živiljenjska raven prebivalstva se je močno zboljšala, posveča pa se tudi velika skrb zadovoljitvi kulturnih potreb prebivalstva.

3.) Vse politične stranke in družbene organizacije na tem ozemlju sodelujejo z javno upravo, tako da se lahko reče, da je sodelovanje ljudstva pri vodstvu javnih del stoo odstotno. Slovansko-italijanska antifašistična unija je najmočnejša in najbolj množična politična stranka, ki najtesneje sodeluje s civilno oblastjo in nudi velikansko pomoč pri gospodarskem razvoju in napredku cone.

4.) Po vaseh ustanovljajo mnoge kmečke zadruge, kjer so vključeni Slovenci, Hrvati in Italijani. Civilna uprava nudi svojo pomoč združnemu gibanju na vasi; pri tem meni, da bo to gibanje ostvarilo napredek v poljedelski proizvodnji, ki bo omogočil še nadaljnje zvišanje živiljenjske ravni v coni.

Glede na gospodarski in politični položaj jugoslovanske cone in njenih odnošajev z anglo-ameriško cono STO-ja meni Vojna uprava, da je treba omeniti naslednje.

Znano je, da je jugoslovanska cona v letu 1949 zašla v težak gospodarski in finančni položaj. Ta položaj je nastal v prvi vrsti zaradi tega, ker trgovinska izmenjava blaga med anglo-ameriško in jugoslovansko cono, kljub vztrajnemu prizadevanju Vojne

uprave JA, da bi se po določbah mirovne pogodbe trgovina med obema conama čim bolj razširila, skoraj ni obstajala, drugi pa ker je Italija odklonila izpolnitev svojih finančnih obvez, določeni v mirovni pogodbi o zalaganju jugoslovanske cone s potrebnimi plačilnimi sredstvi. Tako je grozil zastoj v vsem gospodarskem in finančnem življenju cone.

Omenjeno stanje je prisililo Vojno upravo JA, da se je še v večji meri kot lansko leto v svoji gospodarski politiki obrnila na FLRJ. Vojna uprava poudarja, da je vlada FLRJ širokosečno podprla vse njene opravljene zahteve in dala cono na razpolago vso potrebno množino blaga, ki si ga cona ni mogla nabaviti drugod; poleg tega ji je dala še posojilo v znesku 500 milijonov dinarjev; to je omogočilo Vojni upravi izboljšati finančni položaj cone in urediti vprašanje obtoka denarja v skladu s povečanimi gospodarskimi potrebami. O slednjem je Vojna uprava JA tudi obvestila Varnostni svet s svojim poročilom.

Ta velikodušna podpora FLRJ je imela za posledico, da se je stanje v coni višje popravilo, da se je pokazal velik polet in napredek v coni in da se je izboljšala življenjska raven prebivalstva. Ta pomoč FLRJ je imela za naravno posledico, da so se povečale simpatije prebivalstva cone do FLRJ, ki so se izrazile v ljubezni in čestih navdušenih manifestacijah za FLRJ, zlasti pa ob zamenjavi tako imenovane jugolire v dinarje. Prebivalstvo je razumelo, da bi bilo brez podpore FLRJ obsojeno na veliko pomanjkanje in bedo. Tako so se še bolj poglobile in utrdele zveze med prebivalstvom jugoslovanske cone STO-ja in narodi, ki živijo v Jugoslaviji.

Zaradi tega je naletela šovinistična gonja nekaterih italijanskih krogov v Trstu in postavljanje iredentističnih zahtev glede jugoslovanske cone STO-ja na ogorčenje prebivalstva jugoslovanske cone, ki jo je soglasno zavrnilo in obsodilo. Prebivalstvo cone se je lahko na mestu prepričalo, da je vsa ta gonja neutemeljena ter da se oslanja na očitno netočne in izmišljene informacije, namerno izkonstruirane, da bi poskušali moralno opravičiti iredentistične zahteve imenovanih italijanskih krogov na jugoslovansko cono STO-ja. Prebivalstvo se je lahko samo prepričalo, da je ta protijugoslovanska gonja razglasila n. pr. navadne zločince (tatove in morilce) za politične žrtve, a maloštevilne primere, kjer je bila Vojna uprava prisiljena zasesti neko stanovanje, pri čemer so seveda prizadete družine prejele drugo primerno, za množično izseljevanje italijanskega prebivalstva cone itd. Zaradi tega ni čudno, če je ta italijanska gonja naletela na obsodbo ne le slovenskega in hrvaškega prebivalstva, marveč tudi italijanskega prebivalstva cone, ki uživa tu vse pravice, tako kot določa mirovna pogodba.

Na drugi strani pa je prebivalstvo jugoslovanske cone z globoko skrbjo in vznemirjenjem zvedelo za korake, ki so jih podvzeli, ali ki jih podvzemajo v anglo-ameriški coni STO proti demokratičnemu življenju sploh, še posebej pa proti prebivalstvu slovenske narodnosti. Sodni postopki, ki so bili v Trstu zoper protifašiste zaradi njihovih nastopov med vojno proti fašističnim zločincem, omejevanje uporabe slovenskega jezika v anglo-ameriški coni STO-ja, ukrepi diskriminacijskega značaja proti slovenskim šolam in učiteljem, vsa ta dejstva se težko dojemajo prebivalstva jugoslovanske cone STO-ja, ki je globoko zaskrbljeno za usodo svojih sonarodnikov.

V minulem obdobju je Vojna uprava napravila vse, kar je bilo v njeni moči, da bi se gospodarski kot tudi drugi odnosi med obema conama izboljšali.

Tudi v prihodnosti namerava nadaljevati svoje delo v tej smeri in upa, da njeno prizadevanje ne bo ostalo brez uspeha.

Naslednja poglavja bodo pokazala v podrobnostih, kakšno bilo delo civilne oblasti in kakšni rezultati so bili doseženi na gospodarskem in kulturnem področju v jugoslovanski coni STO-ja.

Organizacija civilne oblasti in pravni red v jugoslovanski coni STO-ja

Civilna oblast

V poročilu za lansko leto je podan nastanek in razvoj civilne oblasti v jugoslovanski coni STO-ja in njena tedanja organizacija. Temu je treba dodati še naslednje:

Na svojem rednem zasedanju dne 14. novembra 1948 je Istrski okrožni ljudski odbor sprejel odlok o začasnem razširjenju Istrskega okrožnega ljudskega odbora. Ta odlok določa, da se do novih splošnih volitev odbor razširi z vključitvijo članov okrajnega ljudskega odbora Koper in okrajnega ljudskega odbora Buje.

S tem odlokom civilne oblasti je Istrski okrožni ljudski odbor, ki šteje danes 145 članov, močno okrepljen in usposobljen za reševanje zapletenih vprašanj, ki se postavljajo predenj.

Izvršilni odbor Istrskega okrožnega ljudskega odbora je izpopolnil organizacijo svojega aparata v skladu z večjimi potrebami, ki izvirajo iz nadaljnjega razvoja gospodarske dejavnosti.

Ustanovljen je odsek za komunalne zadeve in odsek za turizem. V samostojne oddelke so se razvili tudi prejšnji odseki gospodarskega oddelka in sicer: odsek za trgovino in prehrano, odsek za industrijo, gradbeni odsek in odsek za poljedelstvo. Razen tega je ustanovljena tudi gospodarska komisija.

Na isti osnovi je izvedena tudi reorganizacija nižjih ljudskih odborov.

Da bi se dvignila strokovna izobrazba in okrepila učinkovitost upravnega aparata civilne oblasti, je bilo prirejenih tudi več strokovnih tečajev, ki so potekali posebej v slovenskem italijanskem in hrvaškem jeziku.

Sodstvo in javno tožilstvo

Delovanje sodišč in Javnega tožilstva teče normalno.

Demokratizacija življenja cone in njen gospodarski razvoj sta zahtevala ureditev nekaterih vprašanj, ki jih obstoječi zakonik ne rešujejo. V teh primerih je Istrski okrožni ljudski odbor izdal odloke in predpise za utrditev pravne varnosti v coni.

Tako je bila z odlokom Istrskega okrožnega ljudskega odbora ukinjena smrtna kazen za zločine, za katere so pristojna civilna kazenska sodišča. Ta demokratični ukrep, ki izraža demokratičnega duha, ki preveva delovanje civilne oblasti, je bilo možno izdati le zato, ker so razmere na ozemlju jugoslovanske cone STO popolnoma urejene in normalne. To dejstvo najbolj potrjuje znatno nazadovanje zločinstev v coni, kar je treba še posebej poudariti. (Glej prilogo I.)

Drug važen odlok Istrskega okrožnega LO, odlok o razlastitvi z dne 14. novembra 1948 določa natanko, v katerih primerih je možna razlastitev, in predpisuje tudi postopek v teh primerih. Razlastitev se more izvesti le tedaj, če obstoji dejanska potreba splošnega značaja, t. j. kadar je to potrebno za izvedbo javnih del v splošno korist. Odlok tudi izrečno in taksativno

našteva te vrste del, poleg tega pa določa tudi plačilo ustrezne odškodnine za razlašeno imovino.

Seznam vseh pravnih predpisov, ki jih je izdal Istrski okrožni ljudski odbor in njegov izvršilni odbor in ki se redno objavljajo v Uradnem listu Vojne uprave JA jugoslovanske cone STO in Istrskega okrožnega ljudskega odbora, je v prilogi II.

Delovanje sodišč in Javnega tožilstva se razvija normalno. Civilna oblast posveča svojo posebno pozornost vzdrževanju zakonitosti, kot neobhodno potrebnega temeljnega pogoja za normalen demokratičen razvoj. Varstvo zakonitosti je najvažnejša naloga javnega tožilstva. Pri Istrskem okrožnem LO deluje komisija, ki odloča na predlog višjega javnega tožilca o prošnjah v varstvo zakona.

Kot eno najvažnejših pridobitev na poti svobodnega demokratičnega razvoja v tej coni je treba navesti dejstvo, da je narodnostna, rasna in verska mržnja skoraj čisto iztrebljena in izkoreninjena. K temu so med drugim prispevali tudi posebni odloki o prepovedi izzivanja narodnostne, rasne ali verske mržnje (Odlok o zamenjavi in izpopolnitvi odloka o prepovedi izzivanja narodnostne, rasne in verske mržnje in razdora z dne 14. novembra 1947), na podlagi katerega je izzivanje narodnostne, rasne in verske mržnje najstrožje kaznivo.

Odsek za notranje zadeve in Narodna zaščita

Kar se tiče dela odseka za notranje zadeve, je treba poudariti, da je bila v tem letu preurejena služba matične evidence na temelju odloka in izpopolnitve odloka o vodenju matičnih knjig z dne 20. septembra 1948 leta. Tako je služba postopoma postavljena in so uvedene v vsej coni enake knjige in obrazci, tiskani v treh jezikih. Da bi dosegli pravilno delo, je bilo nekaj tečajev, ki so usposobili kvalificirane uradnike za to delo.

Statistika odseka za notranje zadeve kaže, da je v tem letu padel odstotek kaznivih dejanj za skoraj 29 odst., v primeri s minulim letom. Ta pomemben padec kriminalitete je posledica poglobljenega demokratičnega razvoja v coni in dviga življenjske ravni ter družbene zavesti pri širokih ljudskih množicah. (Glej prilogo 1.)

V sestavi odseka za notranje zadeve deluje Narodna zaščita kot organ zaščite javnega reda in varnosti. V tem letu se je organizacija NZ v mnogočem izboljšala, ker je večji del njenih članov obiskoval šole in razne tečaje. Število samo je ostalo približno enako kot lansko leto, tako da pride približno na enega člana zaščite 122 prebivalcev.

Društvena dejavnost

Na tem ozemlju je prijavljenih in registriranih do 15. septembra 1949 leta 7 političnih strank in organizacij, 101 raznih društev in 8 verskih organizacij.

1. Politične stranke in organizacije:

Slovansko-italijanska antifašistična unija.
Osvobodilna fronta STO
Komunistična partija STO
Antifašistična fronta žena
Zveza antifašistične mladine STO
Socialistična stranka STO
Fronta za neodvisnost Primorske države.

2. Društva:

a) Društva z dejavnostjo na področju vse cone.

Podzveza slovensko-hrvaške prosvetne zveze - Koper
Italijanski kulturno - prosvetni center - Koper
Fizikultura zveza cone B STO - Koper
Fizikultura društvo
Lovsko društvo
Sahovsko društvo
Filatelistični klub.

c) Društva z dejavnostjo po okrajih

33 slovenskih kulturno - prosvetnih društev
12 italijanskih kulturno - prosvetnih društev
29 hrvaških kulturno - prosvetnih društev
18 italijanskih športnih društev in
1 slovensko športno društvo.

3. Verske organizacije:

Moško združenje sv. Vincenca Pavlanskega
Moško združenje mladeničev in otrok
Žensko združenje sv. Vincenca Pavlanskega
Katoliško združenje deklet
Apostolstvo molitve
Marijina družba
Kongregacija Srca Jezusovega in
Katoliška zveza mladine.

Vsa društva in stranke, ne glede na to, ali so slovenske, italijanske ali hrvaške, delujejo svobodno ter je zajamčena vsem popolna svoboda in enakopravnost. Razlika v številu verskih društev, če jih primerjamo s prejšnjim letom, obstoji v tem, da je prišlo med njimi do nekaterih notranjih fuzij in preureditev. (priloga III.)

V okviru predpisov zakona uživajo vse stranke, ne glede na njihove politične smotre, isto zaščito zakona.

Na isti način je zajamčeno tudi svobodno delovanje raznim verskim društvom in združenjem. Svoboda veroizpovedi je popolnoma zajamčena. Na odkrite nastope cerkvenih predstavnikov proti civilni oblasti in njenim organom t. j. kadar so se neka verska društva zlorabljala v politične namene, je bil uporabljen le opomin. Druge sankcije niso bile uporabljene.

Prosveta

Šolstvo

Zgodovinski razvoj šolstva na tem ozemlju je obdelan že v lanskem poročilu. Tam so bili tudi opisani napori civilne oblasti za pravilno ureditev šolstva, ki so dosegli dober uspeh. S tem so bili ustvarjeni pogoji za boljše in popolnejše delo šolskega sistema ter za dviganje izobrazbe v tej coni na višjo raven.

Civilna oblast se je trudila zagotoviti čim boljše gnotne pogoje za uspešno šolsko delo. Proračun za prosveto je znašal v tem letu 315.353.820 dinarjev ali 21 odst. celotnega proračuna cone.

Skrb za gnotno stran šolstva se je posebno kazala v graditvi novih šol in nabavljanju potrebnih učil. Posebna pozornost je veljala okolnosti, da se v šolski pouk vključijo vsi otroci do 14 leta in da bo šolski obisk kolikor mogoče reden. Civilna oblast se je še dalje zanimala za izpopolnjevanje učnega osebja in za njegovo strokovno znanje. V zvezi s tem so bili izboljšani šolski programi in kvaliteta pouka. V vseh šolah so bili uve-

deni redni roditeljski sestanki, na katerih razpravljajo starši in učitelji o aktualnih vprašanjih v zvezi s šolo. Vse to je privedlo do pomembnega izboljšanja šolstva v coni bodisi v kvaliteti, bodisi tudi glede na povečanje števila šol in učencev.

Zadnje šolsko leto je z uspehom dokončalo 79,7 odst. šolskih otrok.

Po današnjem stanju pride na vsakega učitelja povprečno 32 otrok.

V upravo ljudskih šol spadajo tudi otroški vrtci. Ta so ustanove za otroke, ki še niso dorasli za šolo in kjer ti otroci dobivajo predšolsko vzgojo. Otroške vrtce je obiskovalo veliko število majhnih otrok. V tem letu je delovalo 10 vrtcev za slovenske otroke, 4 vrtci za hrvaške otroke in 8 vrtcev za italijanske otroke. Vsi vrtci so bili urejeni in organizirani bodisi kar se tiče njihovega strokovnega vodstva bodisi tudi gmotne oskrbe.

Ce upoštevamo škodo, ki jo je v šolstvu napravil ljudstvu fašizem in nemški okupator, so uspehi, doseženi doslej, še večji. Velik napredek dokazuje že dejstvo, da sta bila to leto odprta tudi V. in VI. razred ljudske šole, medtem ko je leta 1945 večina otrok pod 10 leti bila nepismena.

Razen rednih ljudskih in srednjih šol deluje na tem ozemlju tudi nekaj posebnih zavodov. V prvi vrsti je treba pri tem navesti zavod za gluhoneme, ki je urejen kot ljudska šola s 4 razredi (ima 3 učitelje in 35 gojencev).

Na tem ozemlju delujeta tudi dva večja dečja doma. V njih so nastanjeni otroci partizanskih borcev in drugi revni otroci vseh treh narodnosti.

Letos nameravajo oblasti odpreti še celo vrsto dečjih domov, ki jih bodo lahko obiskovali vsi otroci, ki bodo imeli tam ne le zabavo, marveč tudi zdravo vzgojo.

Ljudska prosveta

Civilna oblast je skušala v tem letu narediti kolikor je mogoče za prosveto in dvigovanje na višjo kulturno stopnjo tudi ti stega dela prebivalstva, ki se zaradi njegove previsoke starosti ne da obseči v redni šolski sistem. V ta namen je bilo ustanovljenih 13 tečajev za nepismene, ki so šteli 125 obiskovalcev. Poleg tega je bilo odprtih še 17 drugih tečajev, ki so imeli 600 učencev. Mimo tega so dalje stalna poljudna predavanja in kulturne prireditve, ki na svoj način tudi prispevajo k splošnemu dvigu kulture med prebivalstvom.

Razen velikih knjižnic, ki so po mestih, je bilo to leto odprtih po deželi še 33 novih knjižnic, ki so dobro založene s knjigami in ki tudi stalno razširjajo krog svojih bralcev.

Tudi v okviru Slovensko-hrvaške prosvetne zveze, (ki šteje 33 slovenskih prosvetnih društev s 3.279 člani in 29 hrvaških prosvetnih društev s 2.446 člani) in italijanskih «circoli di cultura popolare» (katerih je 12 z 1.252 člani) se uspešno razvija delo za dvig ljudske prosvete in kulture.

Z ureditvijo in popolno obnovo gledališča v Kopru je bila dosežena možnost za gostovanje gledališč iz Trsta, z Reke, iz Ljubljane in Zagreba, ki je bila tudi v polni meri izkoriščena.

V tem letu so bile prirejene tri uspele slikarske razstave.

Dosedanji uspehi so veliki, a polet, s katerim sočeluje ljudstvo v kulturno-prosvetnem delu, je nepojmljiv. Civilna oblast bo v tem prizadevanju še naprej dajala svojo podporo in pomoč v vsakem pogledu.

Priloženo: pregled položaja šol, društev in fizikturnih združenj pod št. IV, IV, a, in IV b.

Socialna politika

Socialni zavod za zavarovanje s sedežem v Kopru opravlja v jugoslovanski coni STO-ja obvezno socialno zavarovanje na podlagi predpisov, ki jih izdaja civilna oblast. Omenjeni zavod zavaruje proti bolezni, proti nesrečam in nezaposlenosti.

Zavod za socialno zavarovanje nudi svojim članom naslednjo pomoč: zdravljenje (ambulančno, bolniško, sanatorijsko in klimatično) bolniško podporo, za čas nesposobnosti za delo zaradi bolezni, podporo za vzdrževanje družine v času zdravljenja v bolnišnici ali sanatoriju, poročniško pomoč, pogrebno za primer smrti zavarovanca ali člana njegove družine.

Število zavarovancev stalno raste, tako da se je v tem letu povečalo za 25% v primerj s številom lanskega leta. Vedno širši krog zavarovancev se poslužuje pomoči zavarovalnega zavoda. V tem letu je bilo n. pr. poslanih v razne sanatorije in klimatična zdravilišča trikrat več zavarovancev kot lansko leto.

V letu, na katero se nanaša to poročilo, je bilo izdanih več predpisov glede socialnega zavarovanja, ki predstavljajo izpopolnjevanje zavarovalnega sistema in zelo izboljšujejo položaj zavarovancev.

Od 1. januarja 1949 dalje so bili prispevki, ki obremenjujejo samo delodajalca zmanjšani od 32% na 30%.

S predpisi z dne 1. januarja 1949 je bil tudi odpravljen pormemben nedostatek v današnjem sistemu socialnega zavarovanja delavcev. Bivši predpisi o splošnem delavskem zavarovanju so namreč priznavali stalno pokojnino le v primerih onemoglosti ali starosti zavarovanca, medtem ko je v primeru njegove smrti njegova družina ostala brez vsake pokojnine. Novi predpisi pa dajejo družinsko pokojnino vsem družinam, katerih hranilec (sopro, oče) je umrl v času od 1. januarja 1940 do 31. decembra 1944, ako je umrl hranilec bil vsaj 5 let zavarovan za primer onemoglosti ali starosti. S tem odlokom je bilo najprej rešeno vprašanje starih udov, katerim je prispevek socialnega zavarovanja v največ primerih edini vir dohodkov.

Najnižja pokojnina za človeka, ki je bil zavarovan nad 35 let znaša din 3.600.

Na dan 15. septembra 1949 je prejelo v tej coni razne rente in penzije okoli 3300 zavarovancev.

S 1. januarjem 1949 so bili razen pokojnin povišani tudi dodatki za otroke. (priloga V.)

Treba je poudariti, da predstavljajo precej veliko breme za to ozemlje izdatki za bivše italijanske upokojene. To vprašanje še vedno ni rešeno.

V tem zavarovalnem letu ni prišlo v poštev zavarovanje proti nezaposlenosti, ker nezaposlenih sploh ni. Nasprotno, čuti se vedno večje pomanjkanje delovne sile obenem z razvojem vedno obširnejše gospodarske dejavnosti.

Zavod za socialno zavarovanje je začel tega leta urejevati veliko zdravilišče za jetične, ki bo dograjeno še letos.

Zdravstvena služba

Visok proračun investicij in dotacije v znesku čez 40 milijonov dinarjev, določene za razne zdravstvene zavode, ustanove in zdravstveno službo, so omogočili preureditev bolnišnic in zvišali njihovo zmogljivost.

Močno je izboljšal zdravstveni nadzor kot tudi preventivna

in profilaktična zdravstvena služba nalezljivih bolezni; povečano je tudi število strokovnega sanitetnega osebja.

Da bi se izboljšale splošne higienske razmere in odstranila možnost nalezljivih bolezni, je bila popravljena in razširjena kanalizacijska mreža in izboljšan dovod vode. Postavljenih je bilo več javnih kopališč po mestih in ojačana je bila higiensko-prosvetna propaganda. Ti ukrepi so imeli odločilen vpliv na splošno izboljšanje zdravstvenega stanja prebivalstva, zlasti otrok in mladine. Kot je razvidno iz prilog VI in VIIa izkazuje zdravstveno stanje viden napredek v primeri z lanskim letom.

Nalezljive bolezni v primeri z lanskim letom stalno navedujejo. Isto velja tudi za otroške nalezljive bolezni.

V poletnih mesecih je bilo zabeleženih mnogo manj tifuznih obolenj kot pa prejšnjega leta.

Zaradi pobiranja jetike je bilo izvedeno neobvezno profilaktično cepljenje z BCG. Zdravniški oddelek, ki je opravljal cepjenje, je obiskal 66 krajev te cone, pregledal je okoli 8000, a cepil okoli 5000 otrok.

Danes so v coni 3 bolnišnice z internimi kirurškimi in podrobnimi oddelki. Zaključujejo dela na oddelku za pljučno tuberkulozo v Piranu in veliki bolnišnici v Kopru. Znova je urejena še ena bolnišnica v Bujah.

V tem letu sta bila ustanovljena še dva nova protituberkulozna dispanzerja. Čez nekaj mesecev bo odprt še eden. V njih je bilo samo v zadnjih šestih mesecih pregledanih okoli 400 ljudi. V večjih krajih poslujejo tudi posvetovalnice za matere. V njih je bilo okoli 2200 pregledov. V 9 ambulantah, ki jih vodijo okrajni zdravniki, je bilo opravljenih v tem letu okoli 7000 pregledov in konzultacij.

Tehnična zdravniška služba je bila v tem letu dobro organizirana. O strokovnem zdravstvenem osebju je treba poudariti, da le-ta stalno raste. Poleg tega so vojaški zdravniki brezplačno napravili okoli 3000 pregledov.

Gospodarstvo

Kmetijstvo

Kmetijstvu kot najvažnejši panogi gospodarske dejavnosti te cone je v tem letu veljala posebna pozornost. Glavna naloga, ki jo je oblast postavila pred tukajšnje kmetijstvo, je bila povišanje proizvodnje in znižanje cen na vsem področju te cone vseh predmetov te vrste. Za izvedbo te naloge je bilo treba usposobiti doslej neizkoriščeno površino in izboljšati dosedanje kmetijsko proizvodnjo.

Da bi to dosegli, so se že takoj v začetku preteklega leta začela velika melioracijska dela, za povečanje obdelovalne površine. Danes so v teku obsežna izboljševalna dela v dolini reke Mirne. Dragonje poleg manjših v drugih krajih. Ker so ta dela bila pripravljena plansko in pravočasno, je bila dosežena intenzivnejša kmetijska proizvodnja. Začel se je planski način dela, ki je zamenjal dosedanj anarhični sistem. Pri tem so predvsem upoštevali agroklimatske razmere in posebne zahteve trga. Pri živinoreji je bil postavljen za glavno nalogo kolikor mogoče velik dvig mlekarke in mesne proizvodnje.

Navzlic suši so bile v celoti izpolnjene vse te naloge v kmetijstvu. Po današnji oceni je pridelek vina letos dober, razen v gričih, kjer je suša naredila občutno škodo. Tudi pridelek je dober, ker so obdelovalci pravočasno dobili na razpolago vsa potrebna proizvodna sredstva. Antiperonosporna služba je letos vsestransko izpolnila svojo nalogo. Mnogo je

bilo tudi napravljenega za obnovo vinogradov. Samo v tem letu je bilo vsajenih nad milijon mladih trt. Da bi se izboljšalo kletarstvo, so začeli graditi novo moderno vinsko klet, ki lahko spravi 400 vagonov. Te kleti bodo tudi mnogo pripomogle k tipizaciji in standardizaciji vina.

Da bi se v polni meri obnovilo sadjarstvo, so začeli urejati velike sadovnjake. Vodi se akcija za zbiranje sadnega semena. Zaščita sadovnjakov je dobro izvedena.

Uvedena je bila selekcija žitnega semena, poleg tega je bilo izvršeno tudi razkuževanje žita in sicer vse brezplačno. Uspeh teh ukrepov se kaže že v velikem povečanju hektarskega donosa.

V tem letu so bile povečane tudi površine, obdelane s krompirjem, grahom in drugo povitnico. Površina, zasajena s povitnico, je bila povečana za okoli 30%.

Ljudska oblast je v začetku leta razdelila kmetovalcem 250 tisoč sadik ter 45 stotov raznega semena. Za spomladansko in jesensko setev je bilo razdeljenih 348 vagonov superfosfata, nitrofoskala, apnenega dušika kalijeve soli, amonitrata in amonsulfata.

Civilna uprava je dala kmetom na razpolago v tem letu nad 10 milijonov dinarjev za povečanje mehanizacije kmetijstva.

Prav tako so bili v živinoreji napravljeni razni ukrepi, da bi se le-to izboljšalo. Uvoženo je bilo precejšnje število živali ustrezne pasme, izvedena pravilna razdelitev močne krme, uvedena selekcija bikov in podobno. Po dosedanjih podatkih se je število glav živine zvišalo za 20% glede na predvojno stanje.

Pred vojno tukaj svinj skoraj niso gojili, zdaj pa je svinjereja že krila potrebe po maščobah, mesu itd. Stevilčno stanje živine se je povečalo za 50%. V tem letu je bila posvečena večja pozornost tudi čebelarstvu in svilgojstvu, ki sta bila doslej popolnoma zanemarjena. Interesanti so dobili na razpolago ves potreben material. V tem letu je veljala velika pozornost tudi pogozdovanju golih površin (goličav).

Ti veliki uspehi v naštetih panogah poljedelstva so bili možni le zaradi pomoči, ki jo je nudila FLRJ, ki je tej coni pomagala z vsakovrstnim blagom, pa tudi s strokovnim osebjem, ki ga tu ni bilo.

Industrija

Najpomembnejša panoga industrije je v tej coni prehranjevalna industrija. Sem spadajo v prvi vrsti tvornice ribjih konserv Arrigoni in Ampele v Izoli in Umagu ter tvornica Delanglade v Kopru. Razen tega je tu še nekaj manjših destilerij za proizvodnjo likerja, konjaka, vinskega destilata in sicer v Kopru, Izoli in Momjanu. Nekatere izmed teh so bile postavljene v tem letu. Dela tudi tvornica marmelade in sadnih konserv.

Ribarska industrija se je do minulega leta borila z velikimi težavami, ker je bila vezana na uvoz surovin, zlasti na uvoz svežih rib. Te težave so bile v tem letu premagane, tako da danes tvornice delajo s polno zmogljivostjo.

V tem letu sta bili ustanovljeni tudi dve podjetji za izdelavo testenin in podobnih proizvodov. Zmogljivost teh podjetij krije domačo potrošnjo.

Soline v Strunjanu, Portorožu so bile v tem letu temeljito popravljene. Danes delajo s polno kapaciteto. Proizvodnja soli se je v primeri z lanskim letom dvignila za približno 400 odstotkov. Ta uspeh je delno rezultat dobre letine, delno pa ga je pripisati obnovi solin.

V tvornici Salvetti v Piranu izdelujejo zadostno množino mila in kristalne sode za domačo uporabo. Opekarna Nardo-

ne v Izoli je v tem letu povečala svojo proizvodnjo za skoraj 30 odstotkov. Ladjedelnica v Piranu, ki v glavnem izdeluje ladje iz lesa, dela v polnem obsegu. Zage, ki so bile med vojno čisto zapuščene, so danes prav tako v polnem teku. Vsi ti primeri kažejo na eni strani zviševanje proizvodnje na splošno, na drugi strani pa dejstvo, da se je odnos ljudi do dela na tem ozemlju zelo izpremenil. Na vsakem koraku je čutili prizadevanje ljudi, da bi kolikor mogoče mnogo proizvedli.

Gradnje

V času od 15. septembra 1948 do 15. septembra 1949 se je gradbena dejavnost na tem ozemlju občutno razmahnila. V okviru splošnega gospodarskega napredka te cone so podani najboljše splošni pogoji za ustanavljanje večjih podjetij, pa tudi manjših podjetij te vrste.

Vzporedno s povečano gradbeno dejavnostjo so rasle tudi potrebe po stavbnem gradivu. Glede na to, da v tej coni prej nikoli ni bilo večjih gradbenih podjetij, se tu tudi ni razvila industrija gradbenega materiala. Civilna oblast in vojna uprava JA sta napravili vse, da bi predvsem izkoristili material in surovine, s katerimi razpolaga ta cona. V ta namen je bilo nekaj opekarn popravljenih in razširjenih, druge so bile na novo zgrajene, osnovali so nove kamnolome, začeli so graditi večje število apnenic. Ves drug material je bil nabavljen izključno iz FLRJ.

Iz naslednjih podatkov je razvidno, kako se je tod gradbena dejavnost v tem letu razvila: za večja dela v letu 1947 je bilo porabljenih 12 milijonov dinarjev, v letu 1948 71, medtem ko je leta 1949 že doslej bilo porabljenih 210 milijonov dinarjev, (do konca leta je predviden izdatek 356 milijonov 771 tisoč dinarjev). To je vrednost samo večjih del, medtem ko se istočasno gradi še cela vrsta manjših objektov, ki niso vključeni v te številke. Po sedanjem delovnem poletu delavcev, organiziranih podjetij in doseženih uspehih, lahko z gotovostjo računamo, da bodo vsa za to koledarsko leto predvidena dela izpolnjena stodstotno. (Mišljeno je leto 1949!)

Število v gradbeni stroki zaposlenih delavcev se je zadnje leto povečalo za več ko 500 odstotkov.

Vse stavbe, ki so bile dograjene, so predvsem gospodarskega, kulturnega in socialnega značaja, postavljene z namenom dvigniti kulturno in gospodarsko raven te cone.

Ribištvo

Med vojno se ribiško ladjevje kakor tudi drug material ni obnavljal. Zato je bila potrebna temeljita obnova celotnega ribiškega brodogradnje. Ni bilo treba le popraviti ladij in motorjev, marveč je veljalo obnoviti tudi skoraj vse mreže, še posebej pa je bilo treba opremiti motorne ladje z modernimi osvetljevalnimi pripravami. V tem letu je bilo zgrajenih 10 novih ladij, s čemer se je zmogljivost ribolova povečala za 50 odstotkov v primeri s preteklim letom. Uspehe te obnove pa je lahko videti iz naslednjih podatkov. V razdobju od 15. septembra 1947 do 15. septembra 1948 je bilo ulovljenih 600 ton rib, v času od 15. septembra 1948 do 15. septembra 1949 pa 2.200 ton rib; to pomeni skoraj 250 odstotkov več. Skoljk je bilo v minulem letu nabranih 418 ton, a v tem letu 920 ton; to predstavlja zvišanje za 119 odstotkov.

V tem letu je FLRJ posodila temu ozemlju 4 ladje za lov na tune, da bi raziskali možnosti lova na tune na odprtem

morju. Dosežanji uspehi tega raziskovanja so zelo dobri. Ladjedelnica v Piranu je že dobila naročila za izdelavo in opremo nekoliko novih tunolovcev.

Trgovina in preskrba

Izboljšanje razdeljevalnega aparata in ekspeditivnost trgovskih podjetij, večja množina predmetov, ki jih prebivalstvo dobiva po zajamčeni preskrbi, so bili odločilni činitelji za velik korak naprej, ki je bil dosežen na tem področju. Obroki zajamčene preskrbe so bili precej povečani, delavci prejemale 30 od 50 odstotkov več kot v minulem letu. Razen tega obsega letos zajamčena preskrba celo vrsto novih predmetov. V prosti prodaji je kruh, meso, moka in še vrsta drugih prehranskih predmetov. Na domačem tržišču se je znatno izboljšala ponudba, ki se posebno opazja pri masti, mesu in še nekaterih predmetih domače proizvodnje.

Preskrba s kurivom je zadovoljiva, čeprav je treba vse gorivo, bodisi drva, bodisi premog, uvažati iz Jugoslavije. Drva za kurivo je dobiti tudi v prosti prodaji. Družinam delovnih ljudi so ti predmeti na prodaj za polovično ceno. V istem obsegu kakor preskrba s prehranskimi predmeti se je v tem letu povečala tudi preskrba z oblačili in čevlji po znižanih cenah, to je za 30 do 50% ceneje kot lansko leto.

Pregled povečanja preskrbe za posamezne kategorije je naslednji:

	nabavne enote	povečanje v %
	1948 1.	1949 1.
delavska karta R 1	140	210
delavska karta R 2	120	180
delavska karta R 3	60	80
otročka karta ID 1	80	110
otročka karta ID 2	90	120
civilna karta IG	60	80
		33

Razen tega prejemale delavci še posebne dodatke za obleko, zlasti za delovno obleko in čevlje po znižanih cenah.

Prosta prodaja občutno dopolnjuje zajamčeno preskrbo z raznimi predmeti, katerih cene ki so bile nedavno znižane, so za vsakogar zmožljive. Iz priloge 7 je razvidno, kako je bil v letu 1949 izveden odkup v primeri s prejšnjim letom.

Turizem

V teku leta, na katerega se nanaša poročilo, so bila opravljena pomembna dela v tej coni. Obnovljena so kopališča v Portorožu in razširjeno kopališče Sv. Nikolaj.

Mnogo penzij in hotelov je obnovljenih in usposobljenih za sprejem turistov. Izpolnjen bo tudi načrt za olepšavo večine turističnih krajev in za popolno obnovo večjih objektov. Doslej je bilo opravljenih te vrste del v vrednosti čez 50 milijonov dinarjev, za izvedbo predvidenih del pa bo dodeljenih še okoli 15 milijonov dinarjev.

Število gostov, ki so v tem letu obiskali turistične kraje, je večje od 50.000.

Zunanja trgovina

Kot notranja tako je tudi zunanja trgovina zaznamovana v času od 15. septembra 1948 do 15. septembra 1949 velik vzpon.

Treba je poudariti, da je bilo za trgovski promet te cone s FLRJ značilno, da je Jugoslavija dobavljala mnogo industrijskih proizvodov kot so: kamioni, razni motorji, transformatorji, drobilci itd po zelo nizkih cenah in zelo dobre kakovosti. Zaradi te pomoči je bilo možno tudi tako pomembno dvigniti in okrepiti gospodarstvo cone B.

Blagovno klirinški promet z angloameriško cono STO se je v zadnjih nekoliko mesecih popravil.

Finance

Vsi okrajni in krajevni ljudski odbori, pa tudi Istrski okrožni ljudski odbor v Kopru imajo za svoje finančno poslovanje svoje neodvisne proračune. Ta neodvisnost jim jamči popolno gospodarsko avtonomijo.

Proračuni vseh odborov so med sabo povezani, tako da pristojni višji ljudski odbor vključuje v svoj proračun vse proračune podrejenih mu ljudskih odborov. Tako so v proračunu najvišjega ljudskega odbora vsebovani vsi dohodki in izdatki celotnega področja.

Vsak odbor zase samostojno sprejema in potrjuje svoj lastni proračun na zasedanjih ljudskih odborov.

Ljudski odbori krijejo načelno svoje izdatke z lastnimi dohodki. Za primer, da neki ljudski odbor sam ne bi imel dohodkov iz lastnih sredstev za uravnovešanje svojega proračuna, tedaj mu neposredno višji ljudski odbor dodeljuje delež iz svojih dohodkov. Iz teh razlogov ni več treba niti se tega ne izposlužuje, da bi ljudski odbori razpisovali posojila ali uvajali kake dodatke, ki bi kasneje obremenili najsiromašnejše občine.

Proračunski dohodki in izdatki so razdeljeni na več poglavij, ki so bila za leto 1949 naslednja:

Dohodki:	1. od davkov	898,484.500 din.
	2. iz podjetij	20,000.000 «
	3. iz ustanov in uradov	33,946.900 «
	4. iz aktiva iz minulega leta	106,000.000 «
	5. dotacije	418,897.412 «
	6. razni nepredvideni dohodki	3,000.000 «
	skupno	1,480,328.812 «
Izdatki:	1. Investicije	356,771.000 «
	2. dela komunalnega značaja	213,719.400 «
	3. za prosveto in kulturo	315,353.820 «
	4. za zdravje in socialno skrbstvo	111,899.000 «
	5. za upravo civilne oblasti	467,524.592 «
	6. proračunska rezerva	15,061.000 «
	skupaj	1,480,328.812 «

Ta poglavja se dele nato na oddelke itd. vse do najkonkretnjših predvidevanj. Pri odmerjanju davka na dohodek gre po stoppek v duhu največje demokratičnosti. Davek se odmerja kmisjsko na zborih volivcev, s čimer je dana možnost, da pri doloanju davka sodeluje vse prebivalstvo, ter se tako pravilno

dodeljuje davek po imovinskih možnostih plačevalcev.

Doslej ni zabeležena niti ena prisilna izterjatev davka. Posebno poglavje se nanaša na blagovno posojilo, ki ga je vlada FLRJ dala preko Vojne uprave JA Istrskemu okrožnemu ljudskemu odboru. Le-ta je moral prositi za to posojilo, da bi delno kril investicije, ki so bile nujnega značaja zaradi težke dediščine, ki jo je tukaj zapustila fašistična vojska po pustošenjih med drugo svetovno vojno. Istrski okrožni ljudski odbor je pri prošnji za posojilo vodila ugotovitev, da bi bilo nepravilno kriti te investicije s povečanjem davkov v kratkem času, ker bi bilo s tem ljudstvo tega ozemlja preveč težko prizadeto in obremenjeno.

Ce površno pogledamo proračun civilne oblasti, lahko takoj ugotovimo nekoliko značilnih stvari.

1. Da je proračun leta 1949 za 30 odst. večji kot je bil proračun leta 1948. To je hkrati tudi dokaz naglega gospodarskega razvoja tega ozemlja.

2. Višina izdatkov, ki so predvideni za ljudsko prosveto in kulturo, kaže skrb civilne oblasti za prosvetno dviganje ljudstva, ki je bilo v vsej svoji zgodovini kulturno zapostavljeno.

3. Primerjanje izdatkov za prosveto in izdatkov za ljudsko zaščito kaže veliko razliko v korist prosvete, kar ni primer na ozemlju ameriške cone STO. To je tudi očiten dokaz demokratičacije in dobrega političnega položaja v coni.

Iz proračuna je razvidno, da so 1. januarja 1949. bile povišane pokojnine za približno 100 odst. vsem upokojencem, tudi onim, za katere je bila Italija obvezana dati na razpolago ustrezne fondé.

V poročilu o financah je treba tudi omeniti vprašanje zamenjave jugolir v dinarje, ki je bila junija 1949. leta.

Glede tega vprašanja je bilo poslano Varnostnemu svetu posebno poročilo.

Iz prejšnjega zlasti pa iz tega poročila, je razviden stalen, a v tem letu tudi zelo nagel napredek gospodarskega razvoja te cone. Obtok jugolire, ki je bil omejen, je predstavljal zelo resno oviro naglemu gospodarskemu razvoju tega ozemlja.

Da bi odstranili nesorazmerje med denarnim obtokom in gospodarsko zahtevo, je vlada FLRJ večkrat zahtevala od vlade republike Italije, da da na razpolago jugoslovanski coni STO-ja plačilna sredstva v smislu člena 11. priloge VII mirovne pogodbe z Italijo. Vlada republike Italije je to zahtevo odklonila; zaradi tega je bila Vojna uprava JA prisiljena prositi za finančno pomoč FLRJ. Vlada FLRJ je, upoštevajoč težaven gospodarski položaj te cone, ugodila prošnji Vojne uprave JA ter ji dala na razpolago posojilo 500 milijonov dinarjev za jugoslovansko cono STO-ja.

Vojna uprava JA je z uredbo št. 14 z dne 3. julija 1949. odredila, da se zamenja jugolira za dinar FLRJ. Zamenjava je bila izvršena 4. in 5. julija 1949. v popolnem redu. Prebivalstvo vseh slojev in narodnosti se je udeležilo zamenjave disciplinirano ob odobravanju te odločitve, zavedajoč se, da se s tem odpirajo vrata do nove krepitve gospodarskega položaja.

Ze v tem kratkem času se je pokazala pozitivna stran uvedbe dinarja FLRJ v tej coni. Le tako je bilo mogoče doseči primerno višino denarnega obtoka, povečanje in pospešenje investicijskih del, možnost začeti nova in večja gradbena dela in zjamčiti nov razmah gospodarskega, socialnega in kulturnega življenja jugoslovanske cone STO-ja.

Glede na okolnost, da teče čez jugoslovansko cono STO-ja le nekaj sto metrov železniške proge Trst-Kozina, je moral iti ves promet z avtomobili, oziroma po morju. Pred vojno je skozi to cono šla ozkotirna železnica Trst-Poreč, ki jo je pa italijanska vlada razdrla in ves uporabljiv material odpeljala. V tem letu se je posrečilo organizirati zadovoljiv osebni in blagovni avtomobilski promet. Ureditev avtomobilske mreže je razvidna iz priloge 11b. V tem letu so bile popravljene ceste, mostovi, nasipi itd. za okoli 170 odst.

Razen kopnega prometa s tovornimi in osebnimi avtomobili gre velik del prometa po morju.

Letos je bil tudi dobro organiziran promet z ladjami bodisi med jugoslovansko in angloameriško cono STO-ja bodisi tudi med jugoslovansko cono STO-ja in FLRJ. Kako je promet po morju na teh kratkih progah, lahko najbolje pokaže dejstvo, da je bilo med letom prepeljanih okoli milijon in pol potnikov in okoli 60.000 ton blaga. Obala je danes v glavnem urejena; zdaj pa teko končna popravila nekaterih pristanišč, ki so bila uničena med vojno in katerih popravilo bo omogočilo pristanek ladij večje tonaže.

Dne 15. septembra 1949. leta je bilo v sestavu inspektorata PTT 24 ustanov PTT, kar pomeni, da se je število teh ustanov povečalo od lanskega leta za pet. V istem obdobju so bile pošte povečane, nekatere pa celo popolnoma preurejene. Danes zajema poštna mreža vse vasi in celo najmanjša naselja. Poštno telegrafsko-telefonski promet se je v tem letu povečal za 70 odst. Zgrajenih je bilo v tem letu 50 km telefonskih linij, popravljenih pa 54 km obstoječih. Postavljene so tri nove telefonske centrale. Število radijskih naročnikov se je povečalo v poslednjem letu za 25 odst. V tem letu je bila odprta tudi nova radijska, komisijska postaja Radio jugoslovanske cone STO. Ves potreben material za vzdrževanje PTT službe je nabavljen v FLR Jugoslaviji. V duhu sporazuma o poštno-telegrafsko-telefonski službi med ministrstvom pošte FLRJ in inspektoratom PTT Vojne uprave JA zastopa jugoslovansko cono STO pred svetovno pošno zvezo v Zenevi ministrstvo pošt FLRJ.

Inspektorat PTT je v pisemnih stikih s svetovno pošno zvezo v Bernu. V prilogah tega poročila so vsi potrebni podatki, ki podrobneje osvetljujejo in dokazujejo navedbe tega poročila.